

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΙΑΝΝΟΓΛΟΥΔΗΣ, *Σερραϊκά Κρατικά Έγγραφα περιόδου κυριαρχίας του ΕΑΜ (14.9.1944 έως 20.3.1945), Ο Φάκελος των εισερχομένων εγγράφων της Κοινότητας Σκουτάρεως Σερρών*, Σέρρες 2012, σελ. 382, ISBN: 978-960-93-3444-0

Το 2012 ο Βασίλης Γιαννογλούδης εξέδωσε το βιβλίο **«Σερραϊκά Κρατικά Έγγραφα περιόδου κυριαρχίας του ΕΑΜ (24-9-1944 έως 20-3-1945) - Φάκελος των εισερχομένων εγγράφων της Κοινότητας Σκουτάρεως Σερρών»**. Όπως αναφέρει ο τίτλος πρόκειται για την έκδοση του αρχείου εισερχομένων εγγράφων της κοινότητας Σκουτάρεως προερχόμενα από τη νομαρχία Σερρών και άλλους φορείς στην περίοδο κυριαρχίας του ΕΑΜ. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του συγγραφέα για την ιστορία και ιδιαίτερα για το αρχειακό υλικό και η πρόθεσή του να φωτίσει μια περίοδο που, όπως αναφέρει ο ίδιος, *«από την συντριπτική πλειοψηφία των συντηρητικών ιστοριοδιφών ... χαρακτηρίζεται σαν περίοδος αναρχίας, ασυδοσίας, λόγω της απουσίας και λειτουργίας κεντρικού κράτους»* τον ώθησαν αφενός στην επίπονη επεξεργασία του υλικού και αφετέρου σε συστηματική έρευνα για τα γεγονότα, τα πρόσωπα, τις οργανώσεις και τους θεσμούς που αναφέρονται και σχετίζονται με το συγκεκριμένο αρχείο.

Το βιβλίο στην αρχή περιλαμβάνει μια μικρή εισαγωγή για την τύχη του αρχείου από το 1945 μέχρι σήμερα και ένα συνοπτικό ημερολόγιο των διεθνών ελληνικών και σερραϊκών γεγονότων της περιόδου 1943-1945.

Στη συνέχεια παρατίθεται το αρχείο εισερχομένων εγγράφων της κοινότητας Σκουτάρεως το οποίο περιλαμβάνει 128 έγγραφα, χειρόγραφα και δακτυλογραφημένα, άλλα ευανάγνωστα και άλλα όχι. Τα έγγραφα παρουσιάζονται φωτογραφημένα στην αριστερή, κυρίως, σελίδα του βιβλίου ενώ στη δεξιά υπάρχει η ακριβής μεταγραφή των εγγράφων στη μονοτονική γραφή. Παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά και ο συγγραφέας παραθέτει λεπτομερή υπομνηματισμό για την πληρέστερη κατανόησή τους.

Ακολουθεί το Παράρτημα Α' που αποτελείται από έγγραφα Επιτροπών και Οργανώσεων της ίδιας περιόδου, που βρέθηκαν στο αρχείο της κοινότητας Σκουτάρεως.

Το Παράρτημα Β' αποτελεί την τρίτη ομάδα αρχειακού υλικού και περιλαμβάνει έγγραφα και φωτογραφίες που υποστηρίζουν και διαφωτίζουν το αρχείο Σκουτάρεως και την περίοδο στην οποία αναφέρεται. Το υλικό αυτό προέρχεται από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Παράρτημα Σερρών), το προσωπικό αρχείο του συγγραφέα, τα αρχεία ορισμένων απογόνων των πρωταγωνιστών εκείνης της περιόδου και άλ-

λων συλλεκτών.

Τέλος ο συγγραφέας καταθέτει τα προσωπικά του συμπεράσματα στα οποία κατέληξε όχι μόνο από τη μελέτη του συγκεκριμένου αρχείου αλλά και από εκτενή έρευνα στη βιβλιογραφία που αφορά τη συγκεκριμένη εποχή.

Το αρχείο των εισερχομένων εγγράφων της κοινότητας Σκουτάρεως αποτελείται από 128 έγγραφα τα οποία έφταναν στην κοινότητα Σκουτάρεως καθημερινά, κάποιες φορές περισσότερα του ενός την ημέρα. Η πλειοψηφία των εγγράφων εκπορεύεται από τη Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, δηλαδή το Νομάρχη Σερρών Γ. Κόκκινο (66 έγγραφα), τον Έπαρχο Σερρών Ι. Συμεωνίδη (15 έγγραφα), το Νομαρχιακό Συμβούλιο (4 έγγραφα). Κάποια διαβιβάζουν εγκυκλίους και εντολές άλλων αρχών, όπως η Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (Π.Ε.Ε.Α.) (πιο γνωστή ως Κυβέρνηση του Βουνού), η Κυβερνητική Αντιπροσωπεία Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, η Διοικητική Επιτροπή Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, ο ΕΛΑΣ, η Υπηρεσία Συντηρήσεως Υδραυλικών έργων Σερρών-Δράμας κ.ά. Τα υπόλοιπα έγγραφα προέρχονται από άλλους φορείς όπως ο Δήμαρχος Σερρών (6 έγγραφα) και ακολουθούν, με μικρότερο αριθμό εγγράφων, η Επιμελητεία του Αντάρτη (Ε.Τ.Α.), η Γεωργική Υπηρεσία, ο Δασάρχης, η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Σερρών, ο Λαϊκός Επίτροπος Αναθεωρητικού Δικαστηρίου Σερρών, ο Επιθεωρητής Στοιχειώδους Εκπαίδευσης, ο Προϊστάμενος του Τηλεφωνικού Κέντρου, το Φρουραρχείο Σερρών, η Μητρόπολη Σερρών κ.ά.

Τα έγγραφα στην πλειοψηφία τους απευθύνονται προς όλους τους Επάρχους και κοινοτάρχες του νομού, ενώ όταν αφορούν αποκλειστικά θέματα της κοινότητας Σκουτάρεως ο παραλήπτης είναι η συγκεκριμένη κοινότητα. Ένα μέρος τους αφορούν εσωτερικά θέματα διοίκησης και στοχεύουν στο συντονισμό των ενεργειών της τοπικής αυτοδιοίκησης, την άσκηση ελέγχου από την πλευρά της Νομαρχίας ακόμη και το μισθολόγιο των υπαλλήλων. Μια δεύτερη ομάδα προέρχεται από τον ΕΛΑΣ, το Γενικό Αρχηγείο, την VII και VI Μεραρχία ή το 21^ο Σύνταγμα και αφορούν την ενίσχυση και τροφοδοσία του ΕΛΑΣ, την σύνταξη καταστάσεων μονίμων και εφέδρων αξιωματικών, την καταγραφή των υπαρχόντων όπλων, ενώ συγχρόνως αντανακλούν την ανησυχία για την δράση των ταγμάτων ασφαλείας.

Τα υπόλοιπα θέματα που καλούνται να διευθετήσουν οι οδηγίες-εντολές προς τους κοινοτάρχες καλύπτουν όλες τις πτυχές της οργανωμένης ζωής. Με το τέλος του πολέμου η επιστροφή των προσφύγων και των ανταρτών, η κατεστραμμένη και λεηλατημένη γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή οδηγούν σε παρανομίες (τοκογλυφία, παρακρατικές

συναλλαγές), οι εγκύκλιοι του αρχείου αποτυπώνουν τις προσπάθειες να κατασταλούν τα φαινόμενα αυτά, όπως και όποια αυθαιρεσία διαπράττεται σε επίπεδο κοινότητας ακόμη και από τα ίδια τα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην επιστροφή των περιουσιών που είχαν δημευθεί από τους κατακτητές και η απόδοσή τους στους προ του πολέμου ιδιοκτήτες. Βαρύτητα έχει η στήριξη όσων πολιτών βρίσκονται σε δεινή θέση εξαιτίας του πολέμου με έμφαση στις οικογένειες εκείνων που *«χάρισαν τη ζωή τους για να αποκτήσουμε τη λευτεριά μας και όσων σήμερα ακόμη εξακολουθούν με το όπλο στο χέρι να φρουρούν τη λευτεριά και τις κατακτήσεις του λαού»*. Μάλιστα για την αντιμετώπιση των οικονομικών αναγκών επιβάλλεται έκτακτη εισφορά σε όσους *«επωφελούμενοι την κατάσταση του πολέμου και με την συνεργασία τους με τους κατακτητές εθισαύρισαν κατά τη διάρκεια της Βουλγαροφασιστικής σκλαβιάς σε βάρος του Ελληνικού λαού»* συγχρόνως ιδρύεται Εμπορικός Οικονομικός Όμιλος στην Καβάλα, για να εξυπηρετήσει τις επισιτιστικές ανάγκες του λαού.

Ένας επίσης μεγάλος αριθμός εγγράφων αφορά τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Παρατηρούμε ότι γίνεται προσπάθεια να στηριχθεί η επόμενη σοδειά, να προστατευθούν τα οπωροφόρα δένδρα από παράνομη κοπή, να επιστραφούν στους ιδιοκτήτες τους ζώα και αγροτικά προϊόντα που κατασχέθηκαν από τους κατακτητές ή συνεργάτες τους. Επίσης η καλή κατάσταση των υποδομών στον κάμπο των Σερρών βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, ενδεικτική είναι η μέριμνα για την προστασία και συντήρηση των υδραυλικών έργων που σχετίζονται με τον ποταμό Στρυμόνα. Η Υπηρεσία Συντηρήσεως Υδραυλικών Έργων και το Δασαρχείο Σερρών, επισείοντας ακόμη και τον φόβο ποινών από τη Δικαιοσύνη, προσπαθεί να αποτρέψει καταστροφικές ενέργειες από τους χωρικούς στα αναχώματα του Στρυμόνα καθώς και τη λεηλασία εργαλείων και υλικών της συγκεκριμένης υπηρεσίας.

Φαίνεται επιτακτική η ανάγκη να αντιμετωπισθεί η φυσική παρουσία όσων από τους ηττημένους βρίσκονται ακόμη στην περιοχή και φυσικά η αλλαγή του νομίσματος, δηλαδή η ομαλή αντικατάσταση των λέβα από τις δραχμές.

Τα έγγραφα που αφορούν την υγεία σχετίζονται με την αντιμετώπιση νοσογόνων καταστάσεων και με τη λειτουργία του νοσοκομείου Σερρών.

Όσον αφορά την απονομή της δικαιοσύνης τα έγγραφα αναφέρονται στη λειτουργία των Λαϊκών Δικαστηρίων καθώς και στη δημιουργία μιας ακόμη βαθμίδας απονομής δικαιοσύνης, δηλαδή το Αναθεωρητικό Δικαστήριο. Επίσης γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στα Ειδικά Δικαστήρια τα οποία επρόκειτο να συσταθούν από την κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας

για τους εγκληματίες πολέμου και τους εγκληματίες κατά του λαού, ενώ καλείται ο λαός «*με ψυχραιμία να συγκεντρώσει στοιχεία εναντίον όλων εκείνων οι οποίοι θεωρούνται εγκληματίες πολέμου και εγκληματίες κατά του λαού*».

Ενδιαφέρον παρουσιάζει οδηγία της Π.Ε.Ε.Α. που διαβιβάζεται στις κοινότητες το Φεβρουάριο του 1945, για να λειτουργήσουν κανονικά όλα τα δημοτικά σχολεία, να στηριχθούν οι άποροι μαθητές και να γίνει υποχρεωτική η πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η συγκεκριμένη οδηγία υιοθετεί αποφάσεις της συνδιάσκεψης των εκπαιδευτικών του Ιουλίου του 1944, που είχαν εγκριθεί από τη Γραμματεία Παιδείας της Π.Ε.Ε.Α Όσον αφορά τη λειτουργία του Δημοτικού Σχολείου Σκουτάρεως έχουμε στο αρχείο αποφάσεις της Νομαρχίας για διορισμό διδασκαλιστών, ενώ στο Παράρτημα Α΄ περιλαμβάνονται ιδιόχειρες αποδείξεις μισθοδοσίας δύο διδασκαλιστών από το τοπικό Κοινοτικό Συμβούλιο.

Τέλος υπάρχουν εγκύκλιοι και εντολές για την συντήρηση και σωστή χρήση των τηλεφωνικών και τηλεγραφικών γραμμών και για πλήθος άλλα θέματα που ανέκυψαν μετά την απελευθέρωση της πόλης και του Νομού από τον ΕΛΑΣ.

Το Παράρτημα Α΄ περιλαμβάνει μια εγκύκλιο από τον Διευθυντή της Τράπεζας του Λαού, που καλεί όλους να εγγραφούν στο μετοχικό της κεφάλαιο, για να μπορέσει κατόπιν να «*αποβεί ρυθμιστής της οικονομικής ζωής του τόπου και ο προστάτης του λαϊκού συμφέροντος*». Περιλαμβάνει επίσης ένα έγγραφο του Προέδρου της Επιτροπής Διαχείρισης και Προστασίας Καπνού Α.Μ.Θ., όλες τις σελίδες του τεύχους με τις Διατάξεις Αυτοδιοίκησης και Λαϊκής Δικαιοσύνης για την Δεύτερη Ελλάδα, που τέθηκαν σε εφαρμογή από τον ΕΛΑΣ την 1^η Ιανουαρίου 1944 (πρόκειται για ανατύπωση από την σερραϊκή εφημερίδα *Αγώνας*) και τέλος της ίδιας περιόδου χειρόγραφο την Αιτιολογική Έκθεση της Πράξης 57 του Κώδικα της Λαϊκής Δικαιοσύνης της Π.Ε.Ε.Α. καθώς και ορισμένα από τα άρθρα του Κώδικα της Λαϊκής Δικαιοσύνης της Π.Ε.Ε.Α.

Το παράρτημα Β΄ περιλαμβάνει πλούσιο και ποικίλο αρχειακό υλικό, όπως φωτογραφίες της εποχής (όπου περιέχεται και η ιστορική φωτογραφία από την ημέρα της απελευθέρωσης των Σερρών στις 14-9-1944 με τους εκπροσώπους των οργανώσεων του ΕΑΜ και του Πατριωτικού Μετώπου Βουλγαρίας), έγγραφα των αρχών της βουλγαρικής κατοχής, χάρτες, αποφάσεις και ανακοινώσεις του Δημάρχου Σερρών Θ. Καντά, στρατιωτικά πιστοποιητικά του ΕΛΑΣ, απόρρητα έγγραφα του Γραφείου Εθνικής Ασφάλειας της Διεύθυνσης Χωροφυλακής Σερρών, φωτογραφίες νομισμάτων κ.ά.

Το βιβλίο κλείνει με το κεφάλαιο «Κρίσεις και Συμπεράσματα». Εδώ

ο συγγραφέας εστιάζει την προσοχή του στο ερώτημα, που απασχόλησε και τους πρωταγωνιστές της αντίστασης, αν, δηλαδή, το Ελληνικό Κίνημα Αντίστασης αποτελούσε επανάσταση ή κατάσταση *de facto*. Κατόπιν συνοψίζει την όλη κατάσταση στις Σέρρες μετά την απελευθέρωση και κλείνει με το συμπέρασμα ότι παρά τα όσα λάθη διαπράχθηκαν από το κίνημα, αυτά «δεν αναιρούν την τεράστια προσφορά του ΕΑΜ στην αντίσταση και την απελευθέρωση».

Η έκδοση του βιβλίου του Βασίλη Γιαννογλούδη είναι αποτέλεσμα επίπονης και διεξοδικής εργασίας και μελέτης. Ο συγγραφέας με το έργο του αναδεικνύει την αναγκαιότητα να διασωθούν και να γίνουν ευρύτερα γνωστές οι πρωτογενείς πηγές του παρελθόντος ώστε η συλλογική μνήμη να στηριχθεί στη γνώση των πραγματικών γεγονότων και συνθηκών πέρα από τις όποιες σκοπιμότητες κυριάρχησαν στην μεταπολεμική περίοδο.

Δήμητρα Τσεσμετζή Μαραγκάκη
Διδάκτωρ Επιστημών της Αγωγής